Poštarina plaćena u gotovu

KATOLIČKI LIST

Izlazi svakog četvrtka. Predplata godišnje Kn 2000.—, pol godine Kn 1000.—, a četvrt godine Kuna 500.—. Pojedini broj Kn 40.—. Za inozemstvo predplata godišnje Kn 3000.—.

Curate strenue, ne Ecclesiae castra defensoribus careant in regno Croatiae

Leon XIII. u Breveu na urednika »Kat. Lista«, dne 4. travnja 1900.

Rukopise valja slati: uredničtvu Kaptol 29. — Predplata se šalje pošt. čekom br. 35.021. — Oglase i sav upravni dio: Kaptol 27.

Broj 10. U Zagrebu, 8. ožujka 1945. **Tečaj 96.**

SVETI OTAC PAPA PIO XII.

Opus iustitiae pax

Kad se smiri ratna oluja i dođe na vidjelo sve što je Pio XII. učinio za dobro čovječanstva, poviest će rado priznati, da je Pio XII. jedan od najvećih papa, koji su dosad upravljali božanskom ustanovom na zemlji — Katoličkom Crkvom. Kad se ohladi ratni stroj, koji već šestu godinu bez prestanka sipa razornu vatru smrti na ljudski život i u prah obraća težkom mukom kroz stoljeća stečenu kulturu, i kad nestane mržnje, koja je izazvala rat i u ratu oštri oružje, pa će ljudi moći mirno i nepristrano suditi, sud će biti jednoglasan, da je Božja Providnost u ovim apokaliptičkim vremenima postavila na Petrovu Stolicu svestrano velikoga Papu u osobi Pia XII.

Sviestan ratne opasnosti, koja je prietila Evropi, sviestan da je ugrožen mir, najveće dobro u nizu družtvenih dobara, odmah nakon izbora, drugi dan, 3. ožujka 1939. upućuje novi Papa Pio XII. čitavom katoličkom svietu svoju prvu poruku, a u njoj među glavnim željama želju za mirom. »Ovoj našoj otčinskoj poslanici želimo dodati želje za mir i poziv da se zalažu za mir. Za onaj mir, koji je naš predšastnik pobožne uspomene preporučivao s tolikom upornošću ljudima i za koji se molio svojim pobožnim molitvama, za koji se i žrtvovao, bio spreman žrtvovati i svoj život, samo da bi postigao svoju svrhu. Mir, najveći poklon Svevišnjega, koji nadilazi svaki osjećaj. Mir, što ga svi ljudi, koji imaju srdca, žele. Mir, napokon, koji je plod pravde i ljubavi. Pozivamo sve ljude da žive u miru, mirne savjesti, prožeti ljubavlju prema Bogu, da žive u miru obitelji, ujedinjeni i usklađeni svetom ljubavlju prema Kristu. Želimo mir među narodima, mir pomoću bratske suradnje i srdačnog sporazuma za sreću i napredak velike čovječanske porodice pod blagosklonim pogledima i zaštitom Božje Providnosti. U ovim težkim danima, kada se, izgleda, pojavljuju tolike smetnje u tom pravom miru, za kojim težimo iz dubine duše, upućujemo ponizne molbe Svevišnjemu moleći se za sve one, koji se nalaze na čelu država i kojima pripada velika čast i težka dužnost, da vode narode na putu blagostanja i napredka.«

Misao mira neprestano prati Svetoga Otca. U poslanici od 14. IV. 1939. naglašuje Sv. Otac, da se mir može ostvariti jedino po načelima pravednosti i ljubavi. Pravednost traži poštivanje svetih prava ljudske slobode i ljudskoga dostojanstva. Tko poštuje ta prava, može tražiti pravednu podjelu ogromnih dobara i bogatstva, koja je Gospodin Bog prosuo po svietu na korist svih svojih sinova.

O Božiću 1935. naglašuje Sveti Otac, da je osnovni zahtjev pravednog mira osiguranje prava na život i na nezavisnost svim narodima, malim i velikim, jakim i slabim. Ako je povrieđena ili dovedena u opasnost jednakost prava, pravni poredak traži izpravke u duhu pravednosti i uzajamne jednakosti. Stvarne potrebe i izpravni zahtjevi manjih i većih naroda, ako im stoje na putu međunarodna utanačenja, trebali bi postati predmetom dobronamjernih izpitivanja, da im se izađe ususret na miran način, a ako ustreba, čak i pravednom, razboritom i suglasnom revizijom samih ugovora.

1940. iztiče Pio XII. potrebu nadvladavanja mržnje, koja dieli narode, kao jedan od glavnih uvjeta za ostvarenje novog, boljeg poredka. Tko teži dobrobiti naroda, tko hoće buduću suradnju između naroda sačuvati od nepredvidljivih opasnosti, ne će dozvoliti nestanak svetih ideala istine, pravednosti, uzajamnosti i suradnje na dobrome, a nadasve nestanak bratske ljubavi, koju je Krist donio na sviet. Nadvladan mora biti osjećaj krutog egoizma, koji se može lako prometnuti u opasnost za konačne svrhe države i za zdravu i pravednu slobodu njezinih građana.

O Božiću je 1941. Papa pobliže razradio bitne predpostavke takvog međunarodnog poredka, koji bi svim narodima zajamčio pravedan i trajan mir, spojen s blagostanjem i napredkom. Poredak, osnovan na moralnim načelima, ne dozvoljava povredu slobode, integralnosti i sigurnosti naroda bez obzira na njihovu teritorialnu prostranost i sposobnost obrane. Ne dozvoljava nikakvo potiskivanje ili uništavanje u jezičnom, kulturnom i gospodarskom smislu, ne dozvoljava prikupljanje gospodarskih izvora na način, da narodi, koji ih neposredno ne posjeduju, nemaju načina do njih doći. Izpravan međunarodni poredak ne dozvoljava progone vjere i Crkve. Iz žive vjere u Boga izvire velika moralna snaga, koja određuje smjernice čitavom životu.

U božićnoj alokuciji 1943. upozoruje Sv. Otac, da su varave nade koje ljudi postavljaju u vremenita dobra, koja da bi svojom organizacijom, pa makar kako savršena bila, mogla ostvariti bratstvo naroda i pružiti čitavom čovječanstvu blagostanje najširega obsega. Vremenita dobra moraju biti podvrgnuta duhovnom životu, kulturnom, moralnom i vjerskom napredku, koji je neobhodno potrebit razumnom čovjeku. Radnicima poručuje Papa tom zgodom, da rad nije samo napor ljudskih udova bez smisla i vriednosti, da nije ponizujuće robovanje, nego da je rad Božji dar i Božja služba, snaga i punina ljudskog života. Svečano obećaje, da će i odsad kao i dosad učiniti sve, što je u njegovoj moći, da ublaži posljedice rata, da će se zauzeti za zarobljenike, ranjenike, izgubljene i za sve, koji trpe, bez obzira na jezik i narodnost.

Tako je Sv. Otac za vrieme čitavoga rata neprestano zaokupljen mislima i radom za častan, pravedan i trajan mir. Nu kako svako zemaljsko zlo ipak ima svoj kraj i svaki rat svoj svršetak, tako će konačno i sadašnje ratno zlo imati svoj svršetak. Izgleda, da rat ipak već ide svome kraju. Svršetak rata ima pred očima i Sv. Otac, pa zato na petu obljetnicu daje smjernice za uređenje družtva nakon rata. U svom govoru 1. IX. 1944., na petu obljetnicu ovoga strahovitoga rata, posvetio je Sv. Otac posebnu pažnju proletariatu i posebničkom vlastničtvu. Dosad smo pod pojmom

proletariata redovito razumievali radnički proletariat. Nakon rata će ljudsko družtvo novu muku mučiti s posebnom vrstom proletariata, a to je tako zvani izbjeglički proletariat. Milijuni i milijuni ljudi će nakon rata ostati bez krova nad glavom, jer im je u ratu propala naprosto sva imovina. Među tim će proletariatom biti ljudi iz svih staleža i zvanja: seljaka, radnika, obrtnika, činovnika, intelektualaca. Bit će jada i biede na sve strane. Sv. Otac već gleda u duhu novi poratni družtveni poredak, pa se u njemu brine u prvom redu za proletariat. »U taj poredak nosi kršćanska misao pridignuće proletariata kao glavni sustavni dio. To je pitanje, u kojega odlučnom i nesebičnom rješenju vidi svaki pravi sljedbenik Kristov ne samo zemaljski napredak, nego i izvršenje narodne obveze.«

Pravo na posebničko vlastničtvo je jedan od osnovnih zahtjeva ljudske naravi. Pio XII. se poziva na Lava XIII. i kaže: »Već je naš bezsmrtni predšastnik Lav XIII. u svojoj enciklici »Rerum novarum« izrekao načelo, da se u temelje svakog izpravnog družtvenog i prirodnog poredka mora unieti pravo na posebničko vlastničtvo. Jer to je sasvim sigurno, da posebničko vlastničtvo vodi k tomu, da se otvori polje pravedne slobode ne samo u privredi, nego i u politici, uljudbi i vjeri. Osobito kad je posebničko vlastničtvo plod rada, proizvod naporne ljudske djelatnosti, koju čovjek poduzima s namjerom, da svojim vlastitim silama razvije i osigura izdržavanje i život sebi i svojoj obitelji. Kršćanska savjest ne može dopustiti, da je to pravedno, ako družtveni poredak onemogućuje i izigrava prirodno pravo na vlastničtvo bilo potrošačkih, bilo proizvađačkih dobara.«

»Ako radniku oduzmete nadu da će postići neko dobro osobnog vlastničtva, kakve mu možete druge razloge navesti da ga oduševite na naporan rad ili na štednju, budući da od svega toga ništa ne će moći nazvati svojim, do gole sposobnosti za rad? Zar možda želimo ovjekovječiti onakvo vlastničtvo, za koje pojedinac daje sve, ali prisiljen lancima strogoga nadzora? Ili želimo upregnuti čovjeka pod samovladu jedne političke skupine, koja samovoljno razpolaže sredstvima rada. Buduća družtvena i priradna politika, državni način sređivanja, udruženja i stručne ustanove ne će postići svoje svrhe, t. j. uredne djelatnosti narodnoga prirada, ako ne budu cienile i zaštićivale priradnu i družtvenu vriednost posebničkog vlastničtva.«

To su, eto, uzvišene misli i dalekosežni nacrti o miru i o poslije ratnom uređenju ljudskga družtva. Nu kolikogod je Sveti Otac zaokupljen velikim i težkim brigama za čitavo čovječanstvo, a napose za sve katolike diljem zemaljske kugle, posebnu je brigu kroz čitavo vrieme rata posvećivao baš našemu, hrvatskomu narodu. Uz druge narode u Evropi i mi smo za ovoga rata prošli svoj težki križni put, svoju groznu Golgotu. Negativna ideja međunarodnoga komunizma u obliku partizanstva zadala je i našoj Domovini gorkih jada. Ubijalo se, palilo i pljačkalo na sve strane. Bez milosrđa i bez ikakve čovječnosti uništavan je naš živalj i razarana njegova imovina. Među prvima, koji su suosjećali naše boli, bio je svaki put Sveti Otac. Svakom zgodom nam je upravljao tople rieči otčinske utjehe s obilnim darovima, da se razdiele među nastradale i unesrećene.

Za vrieme je rata mnogo našega svieta odvedeno izvan Domovine i zatočeno u raznim zatvorima i logorima. Sveti je Otac s punim osjećajem uzvišene kršćanske ljubavi pomagao naše zatočenike novcem, odielom i živežnim namirnicama. Predstavnici naše dobrotvorne ustanove »Karitas« i Hrvatskoga Crvenoga Križa sami su osobno bili svjedoci tople skrbi i izdašne pomoći, što su je naši zatočenici dobivali iz Vatikana. Sveta se Stolica mnogo brinula, da hrana i liekovi poslani iz Hrvatske za naše ljude u zatočenju budu smješteni na sigurnom mjestu u Vatikanu, te da se prema potrebama vatikanskim prevoznim sredstvima dostavljaju Hrvatima u zatvore i logore.

Tako je Sv. Otac Papa Pio XII. nastavio i potencirao častnu predaju srdačnih veza, koje su stoljećima postojale između Svete Stolice i hrvatskoga naroda. Od Svete je Stolice hrvatski narod dobio veliko priznanje, da je predziđe kršćanstva, jer se je junački i predano borio ne samo za svoju kršćansku kulturu, nego i za kršćanstvo čitavoga Zapada. I danas je hrvatski narod predziđe kršćanstva, jer se bori otvoreno, uztrajno i skrajnim žrtvama protiv komunizma, koji je daleko opasniji kršćanstvu nego je bio nekada turski nasrtaj na Evropu. Kako nekada, tako danas, a jednako će i ubuduće biti uz nas nebeska pomoć po zagovoru sv. Petra i moćni blagoslov njegova nasljednika Pia XII., a mi ćemo za uzvrat na dan krunitbe posebno tople molitve upraviti nebu za Pia XII.: Dominus conservet eum, et vivicet eum, et beatum faciat eum in terra, et non tradat eum in animam inimicorum eius.

Dr. Janko Penić

Koje je blagodati primao hrvatski narod u prošlosti od Svete Stolice

Spasitelj naš Isus Krist rekao je za sebe: »Ja sam pastir dobri i poznam svoje ovce i moje mene poznaju«. Kad se poslije svoga uzkrsnuća sastao s apostolima na Genezaretskom jezeru, rekao je Petru: »Pasi jaganjce moje! Pasi ovce moje!« Ovim riečima predao je Petru vrhovnu poglavarsku vlast u Crkvi. Budući da je sv. Petar bio biskup u Rimu i ondje kao biskup umro, prešla je vrhovna vlast u Crkvi na njegove nasljednike rimske biskupe. Rimski biskupi — pape tu su vlast uviek izvršivali kao što dobri otci vrše vlast nad svojom milom djecom. Bili su uistinu dobri pastiri namjestnici Dobroga Pastira Isusa. Poznavali su svoje ovce i željeli, da i njihove ovce njih poznaju

Pape su očinskom ljubavi ljubili sav kršćanski sviet. Nu posebnu pažnju svraćali su na naš hrvatski narod. Hrvati su od papa primili katoličku vjeru. Pape su Hrvatima vjeru sačuvali. Pape su pomagali Hrvate u obrani domovine i u nastojanju oko prosvjećivanja. Promotrit ćemo ukratko sve te blagodati, što su ih Hrvati u prošlosti primali od rimskih papa.

I. Između sviju slavenskih naroda prvi su se pokrstili Hrvati. Ne najedanput nego u više navrata od polovice 7. stoljeća do druge polovice 8. stoljeća. Brigu oko krštenja Hrvata vodili su u prvome redu rimski pape. Za rimskoga pape Ivana IV. (640.—642.), u polovici 7. stoljeća, došli su Hrvati u vezu sa Sv. Stolicom. Taj je papa, rodom Dalmatinac iz Zadra, poslao u Istru i Dalmaciju opata Martina s mnogo novaca, da izkupi od poganskih Hrvata kršćansko roblje i moći svetaca. Porfirogenet izričito kaže, da je baš papa poslao svećenike, neka krste Hrvate: »Ti su Hrvati dobili neko proročtvo od rimskoga pape, koji je za cara Heraklija poslao k njima svećenike.« Na drugom mjestu piše Porfirogenet o krštenju, koje je bilo kasnije: »I onda postavši (Hrvati) slobodni i svoji, zatražiše od rimskoga pape sv. krst, i poslani biskupi pokrstiše ih za vladanja Porina.«

Nesumljivi poviestni spomenici dokazuju, da su pape vršili vrhovnu apostolsku i hierarhijsku vlast nad hrvatskim zemljama uviek neprekidno, a napose u doba krštenja. O tome su bili uvjereni i sami pape, koji su se žalostili, kad je tko nastojao odciepiti Hrvate od sv. Stolice. Ivan VIII. (872. do 882.) piše ovako dalmatinskim biskupima, kad su pristali uz razkolničku grčkoiztočnu Crkvu: »I vas je Gospodin meni izručio po bl. Petru, prvom apostolu, kad mu je rekao: Simone Petre, ako me ljubiš, pasi ovce moje. Tako Gospodinove i moje ovce. Dajte, budite onakvi kakvi su bili oni, koji su prije vas tuda biskupovali, dajte se opet dobre i drage volje pod glavu i učiteljicu svih crkvi Božjih, od koje su, znadete, vaši stari i prvanji primili sv. vjeru i apostolski nauk po sladkim propovjednicima.«

II. Od rimskih papa Hrvati su ne samo vjeru primili, nego su se upravo rimski pape mnogo brinuli, da se vjera kod Hrvata sačuva. Najvećom očinskom brigom branili su pape Hrvate kako od krivovjerja tako od razkolničtva. Kad je god. 863. nastao u Crkvi razkol, tako da je čitava Crkva bila podieljena u zapadnu rimsku Crkvu i iztočnu grčku Crkvu, dalmatinski latinski biskupi zajedno sa splitskim nadbiskupom pristali su uz razkolnike, i to više iz političkih razloga nego iz vjerskih. Nu hrvatski narod sa svojim vladarom ostao je tada vjeran rimskoj Crkvi i njezinoj glavi. I pape su tada sve poduzeli, da Hrvate sačuvaju od razkolničtva. Konstantin Porfirogenet piše, da je tada »u dane ahronta Trpimira došao iz Franačke u Hrvatsku neki pobožni muž Martin, koji je Hrvate svjetovao, da budu vjerni papi i da drže rieč, njemu zadanu«. Upravo tada, u doba razkola, osnovana je posebna hrvatska biskupija s hrvatskim biskupom u Ninu, koji je bio podvrgnut jedino i izravno sv. Stolici. Ova je biskupija osnovana zato, da Hrvati budu sačuvani od razkola.

Između pape Hadrijana II. (867.—877.) i Ivana VIII. te hrvatskog kneza Domagoja i ninskog biskupa Teodozija bili su najljepši odnosi. Papa Ivan bio je Teodoziju osobito sklon, a Domagoju je pisao prijateljska pisma, u kojima ga je zvao »slavnim knezom«. Poslije smrti kneza Domagoja vladao je u Hrvatskoj knez Zdeslav, koji je potajno pristajao uz grčke razkolnike, pa ga je zbog toga stara kronika nazvala »odmetnikom« i »prokletim od Boga«. Čim je Zdeslav izgubio kneževsku vlast, njegov nasljednik Branimir i ninski biskup Teodozije otvoreno su ostavili razkolničku Crkvu i zajedno s narodom povratili se u Katol. Crkvu. Papa Ivan s veseljem piše ovako Branimiru 7. VI. 879.: «Dragome sinu Branimiru. Čitajući pismo Tvojega gospodstva razabrah, koliku vjeru i iskreno štovanje gojiš prema Crkvi sv. Petra i Pavla i prema Nama... zato uvelike zahvaljujemo Tvojemu gospodstvu, pa Te očinskom ljubavi kao najmilijega sina primamo i u duhu grlimo, gdje se vraćaš u krilo sv. apostolske Stolice, majke Tvoje, u kojoj si Ti i pređi Tvoji pili iz najbistrijega vrela sladki napitak svetoga nauka. I bit ćemo Ti skloni apostolskom dobrotom... Kad smo na dan Uzašašća Gospodinova služili misu na žrtveniku sv. Petra, podigosmo ruke i blagoslovismo Tebe i cio narod Tvoj i čitavu zemlju Tvoju«.

U 13., 14. i 15. stoljeću mnogo su se brinuli pape, do se iz Bosne i Dalmacije izkorieni bogumilsko krivovjerje i narod sačuva u katoličkoj vjeri. Nisu žalili ni truda ni troška. Neprestano su slali poslanike u naše krajeve, pisali nebrojena pisma, molili vladare i velikaše za pomoć, dovodili redovnike u Bosnu i Slavoniju, pozivali odlične ljude k sebi u Rim i dizali križarske vojne protiv bogumila. Papa Inocent III. poslao je u Bosnu svoga dvorskog kapelana Ivana de Casamario i splitskog nadbiskupa Bernarda, da izkaže vjersko stanje. Nastojanjem papinim odrekao se Kulin-ban i bogumilski zastupnici krivovjerja, a ban se još posebno obvezao, da će u potvrdu svog obraćenja platiti 1000 srebrnih maraka. — Honorije III. poslao je g. 1221. u Bosnu svoga dvorskog kapelana Akoncija, neka propovieda križarsku vojnu protiv bogumila. Papin je poslanik pozvao svu Hrvatsku i Dalmaciju protiv krivovjerja, ali je za vrieme propoviedanja obolio i umro. — Za pape Grgura IX. njegov poslanik kardinal Jakob Prenestinski uz pomoć dominikanaca odkrio je, da je u Bosni zaražen bogumilskim krivovjerjem i narod i velikaši i svećenstvo, štaviše i sam bosanski biskup. Nastojanjem papinim odrekao se krivovjerja ban Ninoslav i mnogi velikaši. God. 1229. obnnovio je papa sriemsku biskupiju, da lakše suzbije krivovjerje u Slavoniji. Kralja Kolomana pozivao je na vojnu protiv slavonskih krivovjeraca, a biskupu zagrebačkome Stjepanu II. (1225.—1247.) naložio, da pomaže kralja i križare. — Inocent IV. je zapoviedio ostrogonskome nadbiskupu, da protiv krivovjeraca u Hrvatskoj i Dalmaciji upotriebi crkvene kazne, a u nuždi i svjetovnu silu. Za pape

Nikole II. (1277.—1289.) sazvao je papin poslanik pokrajinski crkveni sabor u Budim, gdje se imalo viećati protiv krivovjeraca. Nu kralj Vladislav uzkratio sabranim dostojanstvenicima hranu te se sabor brzo razišao. Opomenut od pape, kralj se kasnije pokajao. — Papa Nikola IV. (1288. do 1292.) odredio je, da franjevci preuzmu u Bosni među krivovjercima iztraživalačku (inkvizitorsku) službu. Na molbu srpskoga kralja Stjepana uveo je papa inkviziciju i u njegovoj zemlji. Kad je papa Bonifacije VIII. (1294.—1303.) obavješten o širenu krivovjerja po zemljama okolo Bosne, zapoviedio je, da franjevci vode inkviziciju u svim hrvatskim zemljama. Slavonskom franj. redodržavniku piše: »Mada smo dužni smrtnu kugu krivovjerske opakosti izkorieniti iz svih kršćanskih strana, ipak nam je veća skrb za krajeve... u Dalmaciji, Hrvatskoj, Bosni i Istri«. Da bi se bogumilsko krivovjerje izkorienilo iz Bosne i susjednih krajeva, mnogo su se trudili pape Benedikt X., Benedikt XI., Inocent VI., Urban V., Grgur XI. i dr. Nu sve je to bilo badava. Kad su se bogumili osjetili slabima, pozvali su Turke u pomoć i tako upropastili domovinu, ali i sebe, jer su ih Turci poturčili.

Kad je iz Njemačke počelo i u Hrvatsku prodirati luterovsko i kalvinsko krivovjerje, pape su i opet nastojali, da Hrvate sačuvaju od toga krivovjerja. Slali su svoje poslanike, neka propoviedaju protiv krivovjerja i zapoviedali biskupima, da od njega čuvaju svoje stado. Hrvatski velikaši i hrvatski sabor često su u to doba izjavljivali svoju vjernost Katol. Crkvi i Sv. Stolici. God. 1567. primio je hrvatski sabor ovakav zakonski članak, koji je bio uperen protiv luterana i kalvina: »Svatko, tko iztupi iz katoličke vjere, ima se proskribirati te u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji ne smije imati nikakva pokretna ni nepokretna imetka, ne smije zauzimati nikakvo mjesto ni ikakvo odlikovanje imati. U Hrvatskoj nema mjesta drugoj vjeri do katoličke. Hrvatska je pristupila Ugarskoj kao saveznica, pa na isti način može i odstupiti od saveza«. Ban Toma Erdödy Bakač na saboru u Požunu god. 1609. ljutito je trgnuo mač, bacio ga na štol i povikao: »Ovim mačem branit ćemo se od ove kuge ako se pojavi u našim krajevima. Još imamo tri rieke: Savu, Dravu i Kupu! Iz jedne od ovih dat ćemo piti novim gostima«. Na požunskom saboru god. 1597. ovako se biskup zagrebački Drašković zaprietio mađarskim protestantima: »Volim s čitavom svojom kraljevinom razvrći svaku vezu s krunom Ugarskom nego dozvoliti, te se u Hrvatsku uvede duševna i smrtonosna kuga, a za moju domovinu najsramotnija ljaga.«

Svoju zabrinutost za vjeru u Hrvatskoj pokazali su i noviji pape. Leon XIII. u Breveu na urednika »Katol. Lista« god. 1900. piše: »Curate strenue, ne Ecclesiae castra defensoribus careant in regno Croatiae.«

III. Pape su se doduše u prvome redu brinuli, da se kod Hrvata sačuva vjera, ali su i mnogo utjecali na **narodni i državno-politički život Hrvata**. Kad su Hrvati primili kršćansku vjeru sklopili su nabožno-državni savez s rimskom Stolicom i pod njezinu zaštitu stavili svoju mladu državu. O tome savezu piše bizantski car Porfirogenet: »Ti su Hrvati poslije krštenja sklopili posebne pismene ugovore, da ne će nikada u tuđe zemlje provaljivati, nego će radije u miru živjeti sa svima, koji uzhtiju. Zato dobiše od rimskoga pape takvo obećanje da će, ako drugi narodi na zemlju samih Hrvata navale i s njima se zavađe, u ratu biti uz Hrvate Bog i pomagati im, a pobjedu će im pribaviti Kristov učenik Petar«. — Poviestna svjedočanstva i narodna predaja svjedoče nam, da je papa sudjelovao ne samo kod uređenja nego i kod tvorbe hrvatske države. Hrvatima je mnogo koristilo nastojanje rimskih papa, da za vrieme razkola budu vjerni rimskoj Stolici, jer su samo tako počeli bacati sa sebe vrhovnu državnu vlast bizantinskoga cara.

Razvitku hrvatske narodne i političke sviesti mnogo je doprinielo i to što su pape dopustili slavensko bogoslužje u Crkvi. O papi Hadrijanu II. (867.—872.) kaže se, da je blagoslovio učenje sv. Ćirila i Metodija i slavensko Evanđelje položio na oltar sv. Petra. Dalmatinski latinaši borili su se protiv slavenskog bogoslužja i zabranili ga na području nekih biskupija, ali se slavensko bogoslužje ipak i dalje vršilo, jer su ga zacielo pape tolerirali i djelomično dopustili.

Uz pomoć i zaštitu papa hrvatska je država u prvoj polovici 10. stoljeća tako uznapredovala u kulturnom, gospodarskom i političkom pogledu, da je hrv. knez Tomislav proglasio Hrvatsku kraljevinom, a sebe njezinim kraljem. Među spisima splitskoga sabora od god. 925. nalazi se i poslanica Ivana X. na Tomislava pod naslovom: »Dragome sinu Tomislavu, kralju Hrvata«. U tim se spisima više puta spominje »hrvatski kralj« (»rex Croatorum«).

Utjecajem pape Grgura VII. došao je na hrvatsko priestolje poslije smrti kralja Petra Krešimira ban Dmitar Zvonimir. Kako su srdačne veze bile između pape i Hrvata, najbolje se vidi iz Zvonimirove krunitbene zavjernice: »Ja Dmitar, koji se zovem i Zvonimir, jednoglasno izabran za vladara u hrvatskom i dalmatinskom kraljevstvu, a od Tebe, gospodine Gebinzone, koji imaš vlast gospodina našega pape Grgura kao poslanik Apostolske Stolice, opremljen i za kralja u solinskoj bazilici postavljen zastavom, mačem, žezlom i krunom, Tebi se obvezujem... da ću stalno vršiti sve što mi Njegova častna Svetost (papa) nalaže.. da ću u svemu i po svemu čuvati vjernost prema Apost. Stolici... Ovu zavjernicu potvrđujem prisegom: »Ja, velim, Dmitar, koji se zovem i Zvonimir, po milosti Božjoj i po daru Apostolske Stolice kralj«.

Kad se Hrvatska kao »**regnum socium**« združila s Mađarskom, pape nisu pazili na obzire i zamjerke, nego su crkveno-politička pitanja rješavali u prilog Hrvatima. Kalikst II. (1118. do 1124.) korio je gornjo-dalmatinske biskupe, što nisu htjeli priznati dubrovačkoga nadbiskupa Gerarda svojim metropolitom. — Papa Inocent II. (1130.—1143.) zapriečio je namjeru **Mlečana**

da od splitske metropolije otrgnu krčku, rabsku i osorsku biskupiju i pridiele ih zadarskoj nadbiskupiji Gaudia nije htio priznati splitskim nadbiskupom, jer se dao posvetiti (namjesto od pape) od ostrogonskoga nadbiskupa i ugarskoga primasa, samo da se dodvori hrvatsko-mađarskome kralju Beli. Kad se Gaudij pokajao, papa mu je oprostio i poslao u Hrvatsku kardinala Ubalda, da povrati splitskom metropoliti one biskupije, koje su Mlečani iz političkih razloga odciepili. Papa Aleksandar III. (1159.—1181.) naložio je senjskome biskupu Miroji, da se ima podložiti splitskom nadbiskupu kao svom zakonitom metropoliti, a ne nadbiskupu u Zadru, koji je bio pod mletačkom vlasti. Kad su Mlečani htjeli hvarsku biskupiju podvrći zadarskom nadbiskupu, papa se protivio i podvrgao ju je splitskom metropoliti. Kad je opet kralj Bela htio nametnuti Splićanima za nadbiskupa nekog Mađara, papa ga je ozbiljno opomenuo, da se ne pača u te poslove.

Kad su pohlepni Mlečani putovali na križarsku vojnu u Sv. Zemlju pa na sablazan svega kršćanstva napali i obsjeli Zadar, poručio im je papa: »Zabranjujem vam osvajati Zadar, jer su Zadrani kršćani, a vi križri!« Štoviše, udario ih je interdiktom.

Kad su Mađari htjeli podići »križarsku« vojnu protiv bosanskoga bana Ninoslava poradi tobož njega krivovjerja, a uistinu zato, da prošire u Bosni svoju političku vlast, papa Inocent IV. (1243.—1254.) iztragom se uvjerio, da je Ninoslav katolik, i Mađarima zabranio dirati u njega.

Kad se vodila borba za hrvat-mađarsko priestolje između Andrije III. Mlečanima i Karla Martela, papa Nikola IV. je bio na strani Hrvata, koji su tada iztupili kao politički narod, kao zasebno i neovisno državno tielo, pod vodstvom Pavla Šubića, kneza bribirskoga, »bana primorskoga« i »gospodina Hrvata«.

Kad su srbski vladari podupirali bogumile i progonili katolike, samo da se domognu bosanskih krajeva, papa je zamolio bosanskoga bana i hrvatsko-mađarskog kralja Ljudevita, neka zaštite bosanske katolike.

God. 1403. okrunio je ostrogonski nadbiskup Ivan u Zadru Vladislava Napuljca hrvatskom krunom za hrvatskoga kralja. Na preporuku papinu pristajali su uz Ladislava hrvatski biskupi i velikaši. Vladislav uistinu nije bio vriedan hrvatske krune, jer je kasnije svoju kraljevinu prodao Mlečanima, ali je važno, da je ovom krunitbom, koju je papa preporučio, bio znatno ojačan politički državno-pravni položaj Hrvata.

Dok su u drugim stranama svieta Hrvate malo po malo počeli smatrati dielom Mađarske, u Rimu su Hrvati uviek iztupali kao samostalan narod. O tomu nas uvjerava hrvatski narodni »gostinjac sv. Jeronima«, koji je u Rimu osnovan osobitom potporum pape Nikole V. (1447.—1455.).

Kad je Hrvatskoj prietila pogibao od turske provale, pape su se brinuli, kako bi tu pogibao uklonili. A kad su Turci osvojili većinu hrvatskih krajeva, pape su nastojali kako bi oslobodili Hrvate od Turaka. Papa Nikola V. posredovao je kod pomirenja bosanskih velikaša, da bi se složni lakše oduprli Turcima. Politici pape Kaliksa III. (1455. do 1458.) treba zahvaliti sjajnu pobjedu kršćanstvu nad Turcima kod Beograda god. 1456. Pio II. nastojao je pomiriti hrvatsko-mađarskog kralja Matiju s bosanskim kraljem Stjepanom Tomaševićem, koga je po svojim poslanicima dao okruniti, makar se to protivilo Matijinoj politici. Aleksandar VI. sazvao je u Rim kongres kršćanskih vladara, da ih poslije nesretnoga poraza na Krbavskom polju nagovori na rat protiv Turaka. Julije II i Leon X. pomagali su Hrvate i diplomatski i tvarno, naročito bana Petra Berislavića, tražili im pomoć u francuskoga kralja i njemačkoga cara. Kad je kralj Ljudevit god. 1516. sklopio mir sa sultanom Selimom i to bez Hrvata i na štetu Hrvatske, zauzeo se Leon X., da zaštiti naš narod i njegova prava. Papa Hadrijan VI. tražio je na sve strane Hrvatima saveznike. Klement VII. posredovao je za mir između stranke Ivana Zapolje i stranke kralja Ferdinanda, koje su među sobom vodile građanski rat. — Obstanak dubrovačke republike ima se zahvaliti jedino papi, jer, ukoliko su je htjeli Turci, utoliko su Mlečani neprestano radili o njezinoj propasti.

Pavao V. brinuo se zajedno s banom Petrom Erdödyem za obranu Bosne, posredovao je za mir između Hrvata Uskoka i Mlečana. Urban VIII. brinuo se za izdavanje hrvatskih knjiga, pisanih latinicom i glagolicom ,oko sebe sakupljao naše učene ljude, obnovio hrvatski kolegij u Loretu i g. 1627. odredio, da u taj kolegij može biti primljen samo onaj, koji je rođen od hrvatskih (»ilirskih«) roditelja i koji poznaje hrvatski jezik. Kad je Nikola Zrinski god. 1664. s uspjehom vojevao protiv Turaka i kod Osieka spalio turski most, poslao mu je papa Aleksandar VII. na dar svoju sliku, u zlatu vezenu. Taj je papa bio Hrvatima toliko sklon, da su »urotnici« Zrinski i Frankopan računali i na njegovu pomoć. Njegovom odlukom u zavod sv. Jeronima u Rimu mogu biti primljeni samo Hrvati iz banske Hrvatske, Slavonije, Bosne i Dalmacije. Papa Klement X. zauzimao se za utamničenog Zrinskog i Frankopana, ali bez uspjeha. God. 1684. radio je Inocent XI. za proširenje vojničkog saveza protiv Turaka. Kod pristupanja u savez tražili su Mlečani za sebe Dalmaciju i Bosnu, ali se tomu odlučno protivio papin nuncij Buonvisi.

Klement XI. pomagao je oslobađanje Dalmacije, imao namjeru zagrebačku biskupiju učiniti nadbiskupijom, osnovao posebnu hrvatsku pavlinsku provinciju.

Pio VI. osnovao je kod crkve sv. Jeronima u Rimu kolegij za uzgoj i naobrazbu hrvatskih svećenika i odredio, da se Neslavenima, t. j. Talijanima i dr. ne smije podieliti kod te crkve nikakva čast ni nadarbina. Kako veliko značenje ima taj zavod za Hrvate, svjedoči nam najbolje odluka hrvatskog sabora od g. 1861., da će on sam braniti prava toga zavoda, ako to ne bi mogla Sv. Stolica.

Kad je osorski biskup Petar Rakamarić htio g. 1803. u Velom Lošinju ukinuti staroslavensko bogoslužje, ukorio ga je »Sv. Zbor za širenje vjere« u

Rimu i naložio mu, da ima uzpostaviti staroslavensko bogoslužje.

Pio IX. je osnovao hrvatski kolegij sv. Ćirila i Metodija kod crkve sv. Jeronima u Rimu, podupirao franjevce u Bosni, branio franjev. sjemenište u Đakovu od nasrtljive i pohlepne bečke i mađarske politike, zagrebačku nadbiskupiju učinio nadbiskupijom, branio rodoljubne dalmatinske franjevce protiv napadaja bečke vlade.

Leon XIII. je slavenske apostole sv. Ćirila i Metodija proglasio apostolima ciele Crkve, preuredio naš jeronimski zavod u Rimu (C. H.) »pro Croatica gente« i stavio ga pod svoju vlast i zaštitu, izdao glagolski misal i hrvatski obrednik, ponovno potvrdio povlasticu slavenskoga bogoslužja, uzpostavio glagolicu u senjskoj biskupiji.

Pio X. je protiv volje austrijske vlade postavio O. dr. Jeronima Miletu, Hrvata iz Šibenika, konzultorom »Sv. Zbora za obrede«. Kad je austrijska vlada tražila, da Štadler bude uklonjen s nadbiskupske stolice u Sarajevu, papa je odlučno rekao: »Manet et manebit«. Na temelju razlaganja biskupa Mahnića blagoslovio je hrvatski katolički pokret, makar su u njegovu programu bile i ove rieči: »U narodno-političkom pogledu borit će se (pokret) svim dopuštenim i ustavnim sredstvima za prava, za političku slobodu i samosviest hrvatskog naroda«. God. 1909. i 1913. spriečio je papa pokušaje Mađara i Talijana, da se Rieka odciepi od senjske biskupije.

Benedikt XV. brinuo se, da na biskupske stolice u Hrvatskoj dođu samo domaći, sposobni i narodni ljudi. Dopustio je pjevanje poslanice i evanđelja u živom narodnom jeziku u onim našim krajevima gdje se Misa služi latinskim jezikom. Mnogo se trudio, da nam talijanska vlada vrati naš narodni zavod sv. Jeronima u Rimu.

Sve je pokušavao da prestanu progoni hrvatskih i slovenskih svećenika u Istri od strane talijanskih šovinista.

Pio XI. konačno je riešio zamršeno pitanje Zavoda sv. Jeronima. Zauzimao se za progonjene Hrvate u Istri. Kasnija će poviest znati kazati, da se i današnji Sv. Otac Papa Pio XII. mnogo trudio, da Hrvatima olakša nevolje današnjega rata.

*

Nemoguće je izbrojiti ukratko sva dobročinstva, što ih je hrvatski narod primao u prošlosti od Sv. Stolice. Tko bi ih htio izbrojiti, morao bi napisati čitavu knjigu. Nu i ovo malo izbrojenih činjenica kadro nas je uvjeriti, da su istinite rieči, što ih je na euharističkom kongresu u Zagrebu g. 1923. rekao apostolski nuncij i nadbiskup Hermengildo Pellegrinetti. Njegove rieči tiču se ne samo sadašnjosti nego i prošlosti, a glase ovako: »Sv. Otac vas ljubi; vaša radost njegova je radost, vaša žalost njegova je žalost, a i slava vaša njegova je slava!«

Dr. Josip Buturac

Ti blaženi prigovori!

Ima ljudi, koji svemu prigovaraju. Ako je liepo prigovaraju, zašto već jednom ne pada kiša, a kad kiši, nisu zadovoljni i htjeli bi liepo vrieme. Parbe li se s kime, u svakom slučaju prigovaraju sudačkom pravorieku: Padne li osuda njima u korist, nezadovoljni su i tvrde, da je protivnika zapalo premalo; izgube li parnicu, tuže se na sudca i sumnjaju o njegovoj pravednosti i vele: Kad bi koji drugi sudac bio vodio razpravu, da bi osuda bila drugčije izpala. A prigovaraju i svom odvjetniku, jer da je premalo pažnje posvetio poslu. I kako u tomu, tako i u svemu drugomu.

Kad sam se jedne večeri vraćao kući, sastao sam na uglu Ribnjaka i Medveščaka nekog znanca. Čuo sam, da se tih dana vratio iz bolnice Milosrdnih Sestara, pa sam ga upitao, kako zdravlje. Reče, da je sada dobro. Al da u bolnici nije bio zadovoljan. Soba da je bila hladna, košta mršava, Sestre neprijazne s bolestnicima.

Zapekli me ti prigovori. Držao sam ih ne samo neukusnima, nego i nepravednima.

Kad sam ga pitao, da li je kod njega kod kuće ove zime jednako toplo, kao što je bilo u mirno doba, ili da li se sada jednako hrani kao i onda, kad se moglo dobiti na trgu svega i za jeftine novce, nešto je promrmljao i reče, da bi i unatoč ratnim prilikama ipak moglo u bolnicama biti bolje.

Ako su me već i ti prigovori smetali, još me i više boljelo, što prigovara Sestrama Milosrdnicama i veli, da su neprijazne s bolestnicima.

Poznam nesebičan rad Sestara Milosrdnica već godine i godine na polju karitativnom i uzgojnoobučnom, čuo sam ih hvaliti od stotina i stotina ljudi, mogla bi se izpuniti čitava biblioteka knjigama, koje govore o njima s poštovanjem, ali se nisam htio na cesti upuštati u debatu s tim čovjekom, jer bi bez sumnje rekao, da ne mogu biti nepristran u mom sudu i da vrana ne vadi oči vrani. A onda mi dopade u ruke knjiga Munthea: San Michele, a zapazio sam iz nje naročito ulomak, koji govori o bolničkom radu Sestara Milosrdnica, pa sam odlučio, da ga na taj ulomak upozorim, jer ako i drži, da ja ne mogu biti u tom objektivan, barem ne će poreći nepristranost tom čovjeku. A jer mislim, da ne će biti naodmet, ako i čitače »Katoličkog lista upozorim na taj ulomak, to ga evo ovdje iznosim.

Prije međutim nego ću iznieti, što taj čovjek piše o bolničkom radu Sestara Milosrdnica, spomenut ću nešto izbliže ga o njegovu životu. Time će njegova izjava još i porasti u svojoj vriednosti i jače djelovati, nego bi djelovala, kad to ne bih spomenuo.

Axel, Martin Frederik Munthe rođen je 1857. u Oskarhammu u Švedskoj. Medicinu uči u Uppsali, Montpellieru i Parizu. Liečničku praksu vrši u pariškim, rimskim, londonskim i napuljskim bolnica-

ma. God. 1903.—1908. tjelesni je liečnik kraljice Viktorije.

Posljednje godine života provodi u Anacapriju. Tu je u blizini nekadašnjeg dvorca cara Tiberija sagradio vilu i prozvao je San Michele, jer je bila prizidana uz nekadašnju kapelicu sv. Mihovila.

Pored bolničke prakse vrši Munthe i privatnu, i bio je mnogo traženi i uvaženi liečnik. Njegova se klientela rekrutirala iz cielog svieta, u prvom redu od Amerikanaca i Engleza. Ali znanje svoje stavlja u službu i najveće sirotinje, pa se može reći, da je ovima posvećivao gotovo veću pažnju, nego bogatašima.

U bolestniku nije gledao ni grofa, ni baruna: svi su mu bili trpeća braća, kojoj je želio pomoći.

Munthe je poznati liečnik, ali je u velikom svietu još i poznatiji kao pisac. Napisao je više putopisa i novela, a glavno mu je i najpoznatije djelo: The Story of San Michele, izašlo 1929. na eglezkom, a sliedeće godine na švedskom. Da se ocieni vriednost tog djela, dosta je spomenuti, da je u dvie godine doživjelo samo na njemačkom jeziku devedeset i pet izdanja.

U predgovoru k prvom izdanju kaže pisac: »Čovjek je stvoren da nosi svoj križ, pa su mu zato i data jaka ramena. Čovjek je vrstan mnogo podnieti, dok može podnieti samoga sebe. Čovjek može živjeti bez nade, bez prijatelja, bez knjiga, čak i bez muzike, dok može prisluškivati vlastite misli i pjevanje ptica pod oknom i daleki glas mora.«

Ta knjiga, po riečima autora, nije njegova biografija, a nisu ni Zapisci jednoga liečnika, nego je u neku ruku Priča o Smrti, kako je nazvaše i neki kritičari: »Non nasce in me pensier«, veli pisac, »che non sia scolpita la Morte — Nijedna se misao ne rađa u meni, a da nije u nju uklesana Smrt«.

Jezgra je zapravo tog djela piščeva problem života i smrti. Ta je jezgra protkana piščevim doživljajima i gledanjem njegovim na taj problem. U rješavanju tog problema ne obazire se autor na učenje nijedne konfesije, već pušta uzde mašti, da ga ona rieši. Dakako da tom prilikom dolazi u sukob s objavljenom religijom, koji je to jači, što je pisac, kad je osliepio, bio upućen samo na svoje maštanje i život mu bivao sve teži. Za ono, što je zabilježio u ulomku »U Staroj kuli« kaže sam, da nije sviestan, što je od iznesenog sanjao, a što je posljedica pravilnog mišljenja i prosuđivanja. Spomenem li, da je pisac čovjek riedke obrazovanosti, da pozna u tančine antiknu znanost i umjetnost te staru rimsku i grčku poviest, mislim, da sam iznio ono, što je potrebno znati, ako se želi pravilno ocieniti njegovo pisanje o radu Sestara Milosrdnica u bolnicama. Ne će možda biti naodmet, ako još i iztaknem njegov strog sud o dobroti ili zloći pojedinaca, ako iztaknem, da voli i cieni svakog dobrog čovjeka i da u mašti gleda u nebu sirotu Mariju Porta Leterre, pometača Arcangela Fusca, koji je dao svoje stajaće odielo, da se uzmogne pokopati neki sirontašni dječak, da tamo gleda i sirotana starca Pacciale, za koga kaže, da mu je bio uzor u strpljivosti i razumnom gledanju u život. Držeći se one, da tko sve zna, da i sve oprašta, ima rieči oproštenja i za bludnicu Fiepettu, ali ga nema za Don Giacinta, najbogatijeg svećenika u Capriju, jer nije nikad dao ni prebite solde sirotama, a iztiskivao je i zadnju paru od biednih zakupnika svojih dobara. Nema srdca ni za bogatog mesara iz Anacaprija, jer je užarenom iglom spaljivao oči prepelicama, da budu pjevanjem svojim mamci pticama selicama, kad prolete Anacaprijem. Za njega kaže, da mu sam poglavica đavolski probada oči na drugom svietu u nastupu svoje p r o f e s i o n a l n e l j u b o m o r n o s t i.

Koliku je pisac požrtvovnost i samopriegor pokazao tražeći zaražene kugom u Napulju i uz pogibao života pomažući onima, koji su bili zasuti za vrieme potresa u Messini!

Nehotice sam malo zastranio. A obećao sam, da ću iznieti sud Muntheov o radu Sestara Milosrdnica u bolnicama.

Da se uzmogne pravo ocieniti rieči tog pisca, treba spomenuti, da je protestant i da su te rieči napisane u dane, kad se tražila laicizacija bolnica u Francuzkoj, i kad se sve glasnije slušali hrapavi glasovi po parižkim ulicama: Napolje duhovnici! Napolje razpela! A la porte les soers!

»Nema sumnje,« veli on, »da i Opatice imadu svojih pogrješaka. Nema sumnje, da pouzdanije rukovode sa svojim krunicama nego s četkama za nokte i da svoje prste više kvase u svetoj vodi nego u raztopinu karbolne kiseline... Ali su njihove misli čiste, njihova srdca neokaljana. One sav svoj život žrtvuju radu, ne tražeći ništa za uzdarje nego da im se dopušta moliti za one, koji su povjereni njihovoj brizi. Ni najgori se njihovi neprijatelji nisu nikada usudili poniziti njihovu svepožrtvovnu odanost i njihovu bezkrajnu strpljivost.«

»Sviet obično drži, da Sestre idu na svoj posao turobnim, neprijaznim licem; da su njihove misli više zaokupljene spasavanjem duše nego tiela i da imadu na ustima više rieči odricanja nego nade. Ali sviet se jako vara. Naprotiv, te Opatice, i mlade i stare, sve su bez razlike vesele i sretne, da gotovo obiestne, radostne i pune djetinjske šale i smieha, te je milina gledati, kako umiju i na druge prenositi svoju sreću.«

»Njima su sasvim jednaki oni, koji vjeruju kao i oni, koji ne vjeruju. Štoviše: izgleda kao da su i spremnije pomoći ovim zadnjima, jer se zbog njih žaloste, ako i ne pokazuju nikakvog znaka osjetljivosti, kad nevjernici kunu ili hule.«

»Prema meni su bile vanredno prijazne i ljubezne. Dobro su znale da ne izpoviedam njihovu vjeru, da ne idem na izpovieđ i da se ne križam, kad prolazim mimo malog Oltara. Izpočetka je Majka nadstojnica kušala, da me obrati na svoju vjeru, poradi koje ona žrtvuje svoj život za druge. Nu od toga je brzo odustala sa žalostnim klimanjem glave.«

Jednako liepo, ako ne još i ljepše, piše o Malim Sestrama di San Pietro in Vincoli, o njih petdeset na broju, koje od ranog jutra do kasne večeri kolicima sabiru hranu za onih 300 staraca i starica, koje su njima na brizi u Rimu. Kad je bio pozvan k težko bolestnoj Nadstojnici te udruge i ona uprla u nj svoje oči i rekla: »Ako možete, spasite me! Jer što će biti od onih 40.000 biednika po raznim

gradovima, kojima sam ja mati, i za koje se moram brinuti, kako ću im osigurati hranu i odielo.« Nije njoj bilo do života. Taj i onako znači za nju samo brige i borbe, nego joj je do one sirotinje, koja će biti osuđena još i na veće stradavanje, kad ona umre.

I ako ovo ne bi spadalo u okvir onoga, što sam htio ovdje iznieti, ne mogu a da ne spomenem jošte, što pisac govori o starom patru duhovniku bolnice. On je, veli, poznavao život sviju Svetaca i prvi mu je pripoviedao umiljatu legendu o Sv. Klari. On mu je i prvi odkrio divne crte sv. Franje Asiškoga, tog prijatelja sviju poniženih i napuštenih. Još i više od njega djelovala je na pisca sestra Filomena, jer ga je naučila ljubiti Madonnu, koje je obličje i sama imala. Nekoliko godina kasnije vidio ju je umirati od kolere u Napulju. Ni smrt se nije usudila izobličiti je. Otišla je u nebo onakva, kakva je bila na zemlji.

Ništa ne boli čovjeka više od nepravde, koja se nanosi onomu, koji ti je dobro činio. Da se u današnjim težkim prilikama ne može dati bolestniku sve, što bi želio, da mu se ne može dati pošteno ugrijana soba, ni jelo, kakvo bi želio, a možda i trebao, da ga dobije i kakvo bi jamačno imao u mirno doba, i da mu se svaki puta ne može dati ni najbolji liek, pa da se bolestnik mora zadovoljiti i manje vriednim surogatom, sve će to razumjeti onaj, koji motri nepristranim okom današnji život u bolnicama i koji je imao priliku, da se u ovo vrieme tamo nađe kao bolestnik. Ja ću pače poći i korak dalje, pa ću dopustiti, da će se možda moći i prigovoriti radu koje sestre, ali tko pošteno misli, morat će priznati, da u devedeset i devet postotaka nisu Sestre krive pomanjkanjima, nego da su tomu razlogom izvanjski uzroci, koji ne dadu, da u svakom slučaju pokažu svu puninu svog kršćanskog i požrtvovnog srdca prema bolestniku.

Priznat ću i to, da nije ni svaka sestra za službu u bolnici, ali znam, da čim se opazi, da koja, bilo sad iz kojeg uzroka, ne odgovara za takvu službu, da je Poglavarice reda smjesta metnu na drugo mjesto, koje odgovara njezinoj individualnosti.

Ne smije se smetnuti s uma ni ovo, da je svaki bolestnik manje više osjetljiv, mrzovoljast i da se osjeća neretnim, što je u bolnici, pa da radi toga i možebitne nedostatke gleda povećane i da ih i tamo traži i nalazi, gdje ih ni nema.

Završujem napomenom iz života zavoda, u kom sam proveo šestnaest godina, što kao prefekt, što kao podravnatelj.

U kr. pl. konviktu bili su pitomci zavoda dobro obskrbljeni. Za sadašnje se prilike to i težko vjeruje: imali su u podne četiri jela, pa i po dva mesa, na večer dva jela. Njihove su prostorije bile svietle, zimi dobro ugrijane, pa se ipak nalazilo učenika, koji su prigovarali hrani i bili nezadovoljni. Ali ne mislite, da su prigovori padali sa strane onih, koji su se kod kuće dobro hranili. Ti su priznavali, da tako dobro ne jedu ni kod kuće, nego su prigovarali oni stipendiste, koji dobiše bezplatno mjesto bilo na priedlog gradova ili po odluci vlade, bilo poradi rodbinske veze s osnivačima pojedinih zaklada. A ti često nisu kod kuće imali ni zamašćenih žganaca.

Franjo Lasman.

Nedjeljna Misa mojih učenika

Kod nas se mnogo pisalo i razpravljalo o tome, kako bi trebalo učenike i učenice srednjih škola uputiti u liturgijski život Crkve, da kod svetih obreda i primanja svetih sakramenata sudjeluju rado i s razumievanjem.

U tome pravcu izdao je svoju okružnicu i preuzvišeni gosp. nadbiskup dr. Alojzije Stepinac sa željom, da katehete svih škola ozbiljno uznastoje sve svoje učenike i učenice uvesti u aktivno prisustvovanje u tajni svete Mise.

Mnogi su se vjeroučitelji odazvali želji svoga Nadpastira i kod đačkih Misa uveli takozvano recitiranje svete Mise. Dok je svećenik molio latinski, učenici su iz Rimskog Misala izmjenično s predmoliteljem molili te iste tekstove na hrvatskome prievodu.

Na taj način postiglo se nešto, ali ne ono glavno što je želja Crkve, kad preporučuje aktivno sudjelovanje kod svetih obreda. Takvim postupkom prisutni nisu mogli doživjeti dramu svete žrtve, koja nije samo djelo misnika na oltaru, nego i vjernika oko oltara. Samo slušanje i izgovaranje misnih obrazaca ne znači još i aktivno sudjelovanje. Povezanost između oltara i vjernika, koja je glavna stvar kod aktivnog sudjelovanja u svetoj Misi, na taj način nije mogla biti postignuta.

Znajući to, pokušao sam na našoj gimnaziji u Varaždinu ostvariti onaj način aktivnog prisustvovanja u svetoj Misi, koji se osniva na poviestnom razvitku misnih obreda. Temeljna misao vodilja u tome radu bila je: dati vjernicima u svetoj Misi onu ulogu, koju sada vrši ministrant, a nekada je vršio sav narod. Sveta Misa je drama. U toj drami, uzvišenog i svetog misterija, sudjeluju različiti činbenici. Tu je svećenik, đakon, podđakon, pjevači i puk. Neki čini pripadaju izključivo svećeniku kao glavnom nosiocu radnje. Drugi čini pripadaju pjevačima i to napose ulazna pjesma, prikazna pjesma i pričestna pjesma. Đakonu i podđakonu sačuvana su čitanja i posluživanja misnika, dok su puku pripali odgovori na misnikove pozdrave i pjevanje Kyrie, Sanctus i Agnus Dei.

Prema tome, ako se danas želi ostvariti pravo sudjelovanje puka u misnoj drami, onda se puku mora dati njegova poviestna uloga u svetoj Misi.

Vjernici kod svete Mise moraju doživjeti povezanost oltara i njih sakupljenih oko oltara. Sveta Misa, kojoj su dužni nedjeljom prisustvovati, mora im zorno pokazati, da je ona čin zajednice, a ne samo čin pojedinca.

A da se to ostvari nuždno je ostati kod upotrebe latinskog teksta, koji je u zapadnoj liturgiji službeni jezik svete Crkve. Ništa ne smeta, što vjernici ne razumiju taj jezik. Uz malo truda sa strane dušobrižnika lako ih se nauči čitati ono, što njima u svetoj Misi pripada.

Da se ne gubim u razpravljanju, koje nije svrhom ovih redaka, prelazim na sam način, kako moji učenici prisustvuju nedjeljnoj svetoj Misi.

Dolazkom na gimnaziju preduzeo sam, da ću svoje učenike uputiti u aktivno sudjelovanje u svetoj Misi.

Uz rad u školi kroz puna tri mjeseca svakog sam sata upotriebio nešto vremena u svakom razredu za svetu Misu. Tumačio sam poviestni razvitak misnih obreda, naglašivao, da je sveta nedjeljna Misa čin zajednice, središnja točka u sedmičnom radu svakog katolika. Tražio sam, da se nauče pristupne molitve, svi odgovori, a od drugog do osmog razreda i Gloria i Credo.

Priprava je završila do prve nedjelje Došašća. Na prvu nedjelju Došašća započeli smo aktivnim sudjelovanjem.

Pristupne molitve odgovaraju učenici klečeći na svojim mjestima zajedno sa svećenikom. Kad svećenik uzlazi stepenicama k žrtveniku, učenici ustaju. Svećenik moli glasno ulaznu pjesmu. Oni se zajedno s njime križaju i slušaju. Kyrie eleisom izmjenično odgovaraju. Gloria citiraju. Kolektu slušaju i govore Amen. Poslanicu i Evanđelje čitam im hrvatski, dok misnik čita tiho latinski. Poslije Evanđelja slušaju kratku propovied. Credo citiraju.

Kad je svećenik započeo s prikazanjem, učenici u to vrieme pjevaju jednu liturgijsku pjesmu i to zbog toga, jer je i nekada prinošenje žrtvenih darova pratilo pjevanje pjevača i puka.

Predslovlje slušaju stojeći. Na koncu pjevaju Sanctus i Benedictus. Kad završe pjevanje, kleknu i u šutnji čekaju pretvorbu.

Iza pretvorbe do Otčenaša ostaju klečeći i pjevaju jednu euharistijsku pjesmu. Na Otčenaš stoje i poput vjernika u staro doba mole tu vjerničku molitvu glasno.

Poslije lomljenja kruha pjevaju Agnus Dei. Tada sliedi sveta pričest, koju diele misnik i još jedan svećenik, da se ne mora dugo čekati radi množine pričestnika.

Kad je sveta pričest vjernika dovršena, učenici ustaju i pjevaju pričestnu pjesmu, koja se sastoji od nekoliko prikladno izabranih verzova psalama.

Na blagoslov kleknu, a zadnje Evanđelje slušaju na latinskom jeziku stojeći.

Kad misnik s ministrantima odlazi u sakristiju, učenici odpjevaju jednu pjesmu i onda ostavljaju crkvu.

Tri duge godine prakse urodile su time, da su moji učenici dobili i prikladno pomagalo za aktivno sudjelovanje u svetoj misnoj drami. Priručnik »Moja Misa« plod je izkustva i potreba za tako shvaćeno praćenje svete Mise. Najprije se kušalo ostvariti, a onda je to ostvarenje u priručniku »Moja Misa« dobilo i svoj odgovarajući oblik.

Sam naslov podsjeća učenika, da je nedjeljna Misa i njegov doprinos Gospodinu. I on je pozvan, da svojom akcijom u zajednici doprinese svoj nuždni obol.

Od misnih tekstova stavljeni su samo oni, koji pripadaju puku. Ostali su naznačeni samo naslovom ili su posve izpušteni.

Pred svakim važnijim dielom dano je kratko tumačenje i poticaj s kakvim duševnim razpoloženjem treba taj dio pratiti. Time se postizava to, da se učenik ili vjernik počinje uživljavati u svoju ulogu i da mu sveta Misa nije nešto daleko i tuđe.

Pjesme su za prikazanje, poslije pretvorbe i na koncu Mise uzete samo one, koje za sada barem približno odgovaraju svojoj svrsi. S vremenom će možda nastati i odgovarajući originalni tekstovi.

Hrvatski prievod misnih tekstova dodan je samo radi razumievanja i uzet je po Rimskom Misalu dr. Kniewalda, jer je taj Misal kod nas danas obćenito prihvaćen.

Transkribciju latinske koralne Mise kao i odgovore za svečanu Misu sastavio je fra Božidar Građan.

U priručnik je stavljeno i obširno tumačenje svete izpoviedi. Na taj se način htjelo dati mladeži poticaj, da uz svetu Misu visoko cieni i s razumievanjem prima upravo taj sakramenat, koji joj daje mogućnost, da se u žrtvi oltara može sjediniti sa svojom jakošću u liku biele hostije.

Izpitno ogledalo nije ideal, nego časovita nužda. Ideal je bio i jest dovesti buduću inteligenciju, da se izpovieda onako, kako se osjeća pred Bogom krivom, a ne po nekim bezličnim šablonama.

Jutarnja, večernja molitva kao i ostale navedene molitve preuzete su iz »Serafskog cvieća« otca Dionizija Andrašec, a križni put je vlastničtvo Franjevačkog kolegija.

Svako ljudsko djelo je nesavršeno. I priručnik »Moja Misa«, kojim se služe moji učenici, ne predstavlja neko naročito savršenstvo.

Ali jedna je činjenica tu, i nju ne može nitko oboriti. Na đačkoj Misi mojih učenika ima svake nedjelje sve više i više građana, koji na tu Misu rado dolaze. Njihova prisutnost bez buke i reklame govori, da se savjestnim, uztrajnim i nesebičnim radom svećenika konačno ipak može ostvariti želja svete Crkve, da sveta Misa bude aktivni čin zajednice.

Razprave i prikaze bez konačnica kao i strah radi novčanih konkurencija prepuštam ljudima, koji za sve to imadu vremena, a konačno primaju i plaću. Život ide dalje, a rad se nastavlja. Izpravan sud izreći se samo djelo, a ne teorije.

o. Paškval Cvekan

CRKVENE VIESTI

PAPIN DAN

U nedjelju 11. ožujka 1945. služit će svečanu pontifikalnu sv. Misu u 8 sati u prvostolnoj crkvi Papinski legat preuzv. opat dr. Josip Ramiro Marcone. Pod sv. Misom propovieda preuzv. gosp. dr. Alojzije Stepinac zagrebački nadbiskup i hrvatski metropolita.

O Papi i papinstvu govore na krugovalu: 11. III. u 19 sati dr Lav Znidarčić, predsjednik velikog križarskog bratstva, a 12. III. u 19 sati dr. Stjepan Lacković, nadbiskupski tajnik.

IMENDAN PREUZVIŠENOG LEGATA

U utorak 13. ožujka slavi svoj imendan preuzvišeni gospodin opat dr Josip Ramiro Marcone, legat Svete Stolice u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. U opatu Marcone-u gledamo mi Hrvati visokog diplomatskog predstavnika Sv. Otca Pape, zajedničkoga otca svih kršćana, predstavnika najvećega autoriteta na svietu i iskrenoga prijatelja hrvatskoga naroda. Njegova Preuzvišenost opat Marcone je svojim dosadašnjim radom učinio još tjesnijima i srdačnijima već tradicionalno poznate prijateljske veze između Svete Stolice i hrvatskoga naroda. Zato se Njegovu imendanu veseli sav hrvatski narod, a napose mi katolici. Neka Gospod obilno blagoslovi Njegov požrtvovni rad, da urodi što bogatijim plodovima na korist svete Crkve i hrvatske države!

Broj 1926/45.

OKRUŽNICA
O PROLJETNOM TJEDNU PROTIV PSOVKE

Organizirani Pokret protiv psovke priredio je prošle godine u proljeće i u jesen Tjedan protiv psovke. Jedan je i drugi Tjedan postigao liepi uspjeh. Pokret je odlučio, da i ove godine priredi proljetni Tjedan protiv psovke. Održat će se od 8. do 15. travnja o. g. Priređivači su predvidjeli, da se u svim crkvama dne 8. travnja održe propoviedi protiv ove tako strašne naše narodne mane. Jednako bi se vjernicima preporučilo, da na taj dan, kao i u cielom tjednu, nastoje obavljati naknadne pobožnosti, primati naknadne sv. Pričesti, moliti Gospinu i Zlatnu Krunicu, sve s nakanom, da se podade zadovoljština presv. Srdcu Isusovu i preč. Srdcu Marijinu za užasnu psovku, koja vlada u našem narodu. Te su naknadne pobožnosti ujedno molitva Gospodinu i presv. Majci, da se udostoje u našem narodu podići snažnu četu boraca protiv psovke, i da njihov uzvišeni rad nagrade obiljem svoga svetog blagoslova. Naknadne pobožnosti imadu biti također topla molitva Božanskomu Srdcu, neka se udostoji pogledati na pobožnost i ljubav naknadatelja, a zaboraviti na uvrede, kojima Ga vrieđaju psovači.

Da što bolje uspije promidžbeni značaj Tjedna, odlučili su priređivači u gradu Zagrebu razpačavati papirnate i kovne značke. Dne 11. travnja priredit će predavanje za članove Katoličke Akcije i nabožnih družtava. U samom će tjednu biti i jedno predavanje na krugovalu za cielu hrvatsku javnost. Na prvi i posljednji dan tjedna dielit će se u Zagrebu letaci, a na javnim će se mjestima izvjesiti parole protiv psovke. Upraviteljima zagrebačkih crkvi bit će dostavljeni nadpisi s pobožnim uzdasima protiv psovke. U crkvama neka se na 8. travnja sabiru milodari za potrebe Pokreta protiv psovke.

U gradu Zagrebu neka vlč. gg. župnici i upravitelji pojedinih crkvi pođu ususret ovom svetom podhvatu, da obave naknadne pobožnosti sa svojim vjernicima, i da im održe propoviedi u tom smislu, a ujedno da svojim radom omoguće, kako bi se svaka točka razporeda prije navedenoga što bolje mogla izvršiti. Ukoliko je najviše moguće, neka vlč. svećenstvo nastoji, da se i u pokrajini obavi i uredi ovakav Tjedan protiv psovke.

Dne 15. travnja završit ću osobno Tjedan s prigodnom propoviedi i blagoslovom u prvostolnoj crkvi.

U Zagrebu, dne 1. ožujka 1945.

✝ Alojzije v. r.
nadbiskup

Broj: 2006/45.

OKRUŽNICA
POPIS KNJIGA GOSPODARSKE STRUKE

Godine 1944. osnovan je u Zagrebu Hrvatski agrikulturni muzej sa zadaćom, da se u njemu prikupi i sačuva sve, što se odnosi na našu agrarnu djelatnost. Nije potrebno izticati, koliko vriednog i koristnog materiala može jedan takav muzej sabrati i tako stvoriti bogatu zbirku neprocjenive vriednosti. Sustavno sređeno gradivo iz područja našeg agrarnog zbivanja pružit će vjernu sliku ne samo priradno-gospodarskog, nego i kulturno-prosvjetnog značaja. Posebnu važnost za agrikulturni muzej predstavlja stara i najstarija književnost iz područja gospodarstva, a to se može naći u knjižnicama pojedinaca i ustanova.

Savezno s time moli se preč. i vlč. svećenstvo poslati ovom Nadbiskupskom duhovnom stolu popis knjiga u župnim knjižnicama s djelima gospodarske struke, a osobito onima iz starije gospod. književnosti. Na taj način bi svećenstvo dalo svoj udio u radu za ovaj obće koristni kulturni rad i nastojanja osnivača i organizatora Hrvatskog agrikulturnog muzeja u Zagrebu.

U Zagrebu, dne 1. ožujka 1945.

Dr. Josip Lach, v. r.
gen. vikar

† Dragutin Preglej svećenički krojač iz Zagreba (Kaptol 27.) poginuo je u nedjelju 4. o. mj. prigodom bombardiranja Kustošije kraj Zagreba. Bio je kao obrtnik vrlo susretljiv prema svećenicima, osobito siromašnijima, pa zato njegovu plemenitu dušu preporučujemo braći svećenicima u molitve. P. u m.!

Br. 78-44.
Predmet: Ženitbena parnica:
Špoljar-Dragičević

IZROČNI POZIV

U parnici za poništenje braka, koju je pred ovim nadbiskupskim ženitbenim sudom pokrenuo Stjepan Špoljar iz Zagreba, poziva se ovime tuženica Marija Špoljar rođ. Dragičević, rođ. 6. XII. 1921. u Gornjim Kladama, sada nepoznatog boravišta, da na dan 3. travnja 1945. u 8 sati prije podne pristupi osobno ili po svom zakonitom zastupniku ovomu Sudu, da se o tužbi očituje, jer u protivnom slučaju bit će proglašena oglušnicom i parnica će se u njezinoj odsutnosti dovršiti i osuda iz ogluhe izreći.

Nadbiskupski ženitbeni sud

U Zagrebu, dne 8. ožujka 1945.

M. P.

Dr. Ant. Slamić, v. r. predsjednik suda — Drag. Biščan, v. r. bilježnik

Br. 41-45.
Predmet: Razstavna parnica:
Kerin-Zaharieva

IZROČNI POZIV

U parnici o razstavi od stola i postelje, koju je pred ovim nadbiskupskim ženitbenim sudom pokrenuo Robert Kerin, elektrotehničar iz Zagreba, poziva se ovime tužena Violeta Kerin, rođ. Zaharijeva, rođ. 20. V. 1918. u Mezdri, općina Vračanska, kotar Sofija, sada nepoznatog boravišta, da na dan 3. travnja 1945. u 8 sati prije podne pristupi ovomu sudu osobno ili po svom zakonitom zastupniku, da se o tužbi očituje, jer u protivnom slučaju bit će proglašena oglušnicom i parnica će se u njezinoj odsutnosti dovršiti i osuda iz ogluhe izreći.

Nadbiskupski ženitbeni sud

U Zagrebu, dne 8. ožujka 1945.

M. P.

Dr. Ant. Slamić, v. r. predsjednik suda — Drag. Biščan, v. r. bilježnik

DAROVI ZA ZAVJETNU KAPELICU LUDBREG

(Nastavak)

Sesvete Kn. 702.—; Bandić Fanika, Zagreb Kn. 1000.—; Stupnik Kn. 10.590.—; Novska Kn. 7500.—; Remete Kn. 11.660.—; Zagreb. sv. Vinko Kn. 3000.—; Odra Kn. 7000.—; Zagreb, sv. Marko Kn. 30.000.—; Dr. Ivan Erjavec, Zagreb Kn. 20.000.—; Stupnik Kn. 3500.—; Zagreb, sv. Marija Pomoćnica Kn 11.800.—; Remete Kn. 32.500.—; Stupnik Kn. 4200.—; Stjepan Jagunić, Plešivica Kn. 1000.—; Gertruda Kozjak, Zagreb Kn. 10.000.—; Zagreb, sv. Blaž Kn. 8750.—; Josip Švajhler, župnik Hlebine Kn. 4000.—; Antun i Margareta Švajhler Kn. 2000.—; Odra Kn. 8500.—; Hestin (?), Zagreb Kn. 500.—; Vinagora Kn. 50.000.—; Marija i Benedikt Schubert Kn. 1000.—,

KNJIŽEVNOST I UMJETNOST

Dr. Vilim Keilbach, sveuč. profesor: PROBLEM BOGA U FILOZOFIJI (»Teodiceja« ili «Naravno Bogoslovlje«). Zagreb 1944. Str. 275. Izdanje Nakladnog odjela Hrvatske državne tiskare.

Knjiga ima tri diela. Prvi razpravlja o obstojnosti Boga. Drugi o naravi Božjoj. Treći o djelovanju Božjem.

U prvom je dielu obrađen pojam o Bogu, neposredna spoznaja Božje obstojnosti, apriorna spoznaja Božje obstojnosti, aposteriorna spoznaja Božje obstojnosti, sustavno-kritički prikaz aposteriornih dokaza za Božju obstojnost, Kantova kritika tradicionalnih dokaza za Božju obstojnost i ateizam.

U drugom dielu je izložena spoznatljivost Božje naravi, svojstva Božja, metafizička bit Božja i panteizam.

Treći dio prikazuje Božji život, svemogućnost Božju, Boga kao Stvoritelja svieta, da Bog uzdržava stvorove i sudjeluje kod njihova djelovanja, da je čudo moguće i spoznatljivo, svrhu svieta i providnost Božju.

Na početku je knjige naznačena obilna literatura, kojom se pisac služio, a na kraju su knjige dodana dva kazala: kazalo stvari i kazalo imena.

Za knjigu veli sam pisac: »Prikazujući problem Boga u filozofiji nisam htio jednostavno izviestiti, što su drugi o tom pitanju mislili, nego mi je bila svrha, da čitaoca uvedem u samu sustavnu problematiku i da ga potičem na samostalno razmišljanje i prosuđivanje.«

Kako je obseg našega lista smanjen, to se prostora radi ne možemo upuštati u obširniji prikaz, a pogotovu ne u kritiku, pa to prepuštamo našem naučnom listu »Bogoslovskoj Smotri«, koja će sigurno izreći meritoran sud o vriednosti ove knjige.

Jan Sveton, DIE SLOVAKEN IN UNGARN (Bratislava 1943.). Str. 208. U ovoj su knjizi sabrani brojitbeni podatci o Slovacima, koji danas žive u Mađarskoj. Knjiga je pisana pregledno i dokumentarno. Iz knjige se vidi, kako mlada slovačka država vodi najozbiljniju brigu za svoje sunarodnjake izvan državnih granica. Knjiga je namienjena stranoj javnosti. Značajna je razlika u brojitbenim podatcima između mađarske 1890., 1900. i 1910. te 1938. pa slovačke brojidbe 1920. i 1930. Mađarska brojidba bilježi, da u pojedinim mjestima živi 80% Mađara i 20% Slovaka, a slovačka brojidba kaže, da u istim mjestima živi 80% Slovaka i 20 posto Mađara.

Vlastnik i izdavač: Nadbiskupija zagrebačka. — Odgovorni urednik: Dr. Janko Penić. — Tisak: Naredna tiskara u Zagrebu. — Za tiskaru odgovara: Rudolf Vedo, Zagreb, Kaptol 27.